

spillet mellem »de gamle politikere«, d.v.s. Buhlkredden, Frihedsrådet og hærens officerer. Hans betydning her udspringer ikke af afgørende enkeltbeslutninger, men i kraft af, at han gennem sin ledelse af hæren og af officerskorpset klart stiller officererne til rådighed for Buhlkredden. Han gennemfører den endelige professionalisering af det danske officerskorps, og lægger ældre ideer om officerernes nationale forpligtelser og opgaver bag sig. Han er i den forstand en moderne general, der peger frem med hensyn til officerernes plads i samfundet og i statsapparatet. På den baggrund er der god mening i at skrive hans biografi.

A. R. Jørgensen koncentrerer naturligt sin biografi om Gørtz' indsats og stilling under besættelsen, specielt efter den 29.8.1943. Helhedsvurderingen af Gørtz's virke er overvejende kritisk. Han var ukritisk, han var passiv og manglede dømmekraft i afgørende situationer. Det når forfatteren til ud fra Gørtz's indsats i afgørende situationer som bl.a. den 9. april 1940, 29.8.1943 og i våbenfordelings-spørgsmålet. Grundproblemet ved denne karakteristik er blot, at det slet ikke er på dette grundlag, at Ebbe Gørtz's betydning skal vurderes. Han var ikke og kunne aldrig blive nogen Manstein, Guderian, Fuller eller de Gaulle. Gørtz's gennemførte professionalisme lægger op til en helt anden type analyse.

Biografien er præget af forfatterens kommentarer og vurderinger af Gørtz's skrifter og enkeltbeslutninger ud fra, hvad forfatteren finder ville være det rigtige synspunkt eller den korrekte beslutning. Det kan derfor ikke undre, at analysen bliver snæver og vurderingerne bastante. Bogen får stedvis karakter af en udvidet forfremmelsesbedømmelse eller en åbenhjertig nekrolog. Den havde i denne eller i en kortere form, været bedst anbragt i et mere internt militærfagligt skrift. I alt væsentligt foretager A. R. Jørgensen de forkerte valg med sin biografi om Ebbe Gørtz.

Palle Roslyng-Jensen

GER VAN ROON: Small States in Years of Depression. The Oslo Alliance 1930-1940. Van Gorcum, Assen/Maastricht, The Netherlands. 1989. 382 s.

Under indtryk af den økonomiske krise og dens frygtede følgevirkninger i retning af en mere protektionistisk handelspolitik – ikke mindst fra den tungvejende europæiske kontinentalstater side – besluttede en række af Folkeforbundets små medlemsstater i 1930 at gå sammen om et initiativ, som kunne imødegå denne udvikling. Initiativet blev taget fra norsk side og havde straks tilslutning fra både Danmark og Sverige, hvortil kom Belgien og Holland. Disse 5 stater regeringer undertegnede i december 1930 den såkaldte Oslo-konvention, som den hollandske historiker Ger van Roon i denne omfattende undersøgelse har sat sig for at kortlægge og analysere som et betydningsfuldt eksempel på europæiske små stater forsøg på at koordinere deres bestræbelser for i første omgang at fastholde så megen frihandel mellem staterne som overhovedet muligt og i et videre perspektiv også søge at øge deres politiske indflydelse inden for Folkeforbundet.

Det var ikke uden betydning, at 4 af de oprindelige 5 stater, der sluttede op omkring Oslo-konventionen, allerede i løbet af 1920'erne havde etableret sig selv som en særlig gruppe af ex-neutrale medlemsstater af Folkeforbundet. Dermed ønskede de at fastslå deres særlige stilling inden for forbundet, ikke mindst i forhold til stormagterne, som efter deres opfattelse i alt for vid udstrækning søgte

at bruge forbundet i deres indbyrdes uoverensstemmelser – blandt andet gennem en fastholdelse af de modsætninger, som var opstået i løbet af 1. verdenskrig. Til disse stater sluttede sig i førte omfang Belgien, men efterhånden også Luxembourg og Finland.

Hvad der begyndte som et overvejende handelspolitisk betonet samarbejde, udviklede sig i løbet af 1930'erne til en mere og mere omfattende politisk fællesindsats, som fra midten af årtiet i udstrakt grad blev præget af disse små staters bekymringer for den voksende trussel om krig mellem stormagterne. De udmøntede sig blandt andet i fælleserklæringer fra 1936 og senere i 1938, hvor disse små medlemsstater distancerede sig fra forpligtelserne inden for Folkeforbundet – med den begrundelse, at stormagterne ikke levede op til disse forpligtelser. De sidste anstrengelser for denne linie – hvis hovedformål var overordnet at søge krigen undgået, men hvis det ikke lykkedes, så at forsøge selv at holde sig uden for en sådan – blev planerne om en fællesopræden af disse stater og USA umiddelbart før krigsudbruddet i 1939.

Ger van Roons undersøgelse er først og fremmest en meget omfattende dokumentation af de mange forhandlinger, der blev ført mellem disse såkaldte Oslo-stater. På den måde får han klart påvist, at disse stater ikke passivt affandt sig med udviklinger, som de fandt uheldige og direkte skadelige for deres interesser. På den anden side fremgår det også ganske tydeligt, at hver enkelt af de deltagende stater hele tiden først og fremmest var opmærksom på egne interesser, og at dette Oslo-samarbejde forblev en platform, som under indtryk af udviklingerne i forholdene mellem stormagterne kun med vanskeligheder kunne mobiliseres. Det er forfatteren tilbøjelig til at kritisere disse stater for, men han har i kraft af sin omhyggelige fremlæggelse af et meget omfattende materiale fået udfyldt et hidtil ret overset aspekt af de internationale forhold i 1930'erne. Selvom Oslo-initiativet ikke satte sig dybe spor i den overordnede udvikling, var der dog tale om en stædig fastholdelse ved egne rettigheder.

Ole Karup Pedersen

My Brother's Keeper? Recent Polish Debates on the Holocaust. Edited by ANTONY POLONSKY. Routledge in association with The Institute for Polish-Jewish Studies, Oxford. London 1990. IX, 242 s., 30£.

Der eksisterer næppe noget mere følelsesladet emne, end det den polske historiker Antony Polonsky, (gennem mange år professor ved London School of Economics) har valgt at behandle i en samling essays, nemlig forholdet mellem jøder og polakker under 2. verdenskrig (jvnf. Historisk Tidsskrift bd. 89, s. 211-14).

Debatten om polakkernes rolle i tyskernes udryddelse af jøderne startede allerede under krigen, og det har ikke manglet på skarpe påstande fra begge parter. I den stalinistiske tid var den officielle holdning, at kun den kommunistiske modstandsbevægelse (*Armia Ludowa*) aktivt hjalp jøderne, og der er nok det sande i den påstand, at i den optog man i et vist omfang jøder som ligeværdige medlemmer, hvilket bestemt ikke var tilfældet i den borgerlige hjemmehær (*Armia Krajowa*), men på den anden side er det overdrevent at benægte, at organisationen til hjælp for jøderne (*ZEGOTA*) faktisk formåede at skjule og redde en hel del jøder.